

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ин Дээди Сөвөднин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

№ 163 (13763)

1988 чылдың июль 14, четверг

1925 чылда үндүздүттүгөн.

Өртөз 3 кыскар.

МАЛГА ЧЕТЧИР ЧЕМНИ БЕЛЕТКЭЭР КҮҮСЕДИРИНГЕ БҮЗҮРЕЛДИГ

Витаминниг ситен далаанын белеткээрини талазы-биле дуржулга-бүдүрүлгө ажалдагый медээге ады кырген коллективтерин дегерезия мурун турар деп чүвени билди алгаш, оларини арга-дуржулгазында өскөккө өөредилгэ чүү барыя соуургалым.

Көргөн биле дыназаны ийи аңгы. Сиген далаанын 4 кижилгэ зөөн ийи элчег-биле бүдүрүп турар. Ук зөөн мал чөм белеткээр бригадалары. АБМ-1.5-ти советтук тараа шанын артында тургускан. Ону бүдүрүктүлүшкө 1.5 тонна витаминниг ситен далаанын белеткөө кылды. 1980 чылда элпел саган дериг-херекселдер эргижирген. Бо чылда үндүр бижирингелер белеткээр турган. Бичалла-лаа азым-дай техникага сунадуу Ко-стентин Зинovieв баштаан бөдүк механизаторлар самдан үнгөн чамалык кезектерин тыткыны, артикшылдарын септештирип турган, ажалдаа арттырып шиктир-диз. Олар ону ийи арга-дуржулгазын шылдан-лаа. Сөзгөн сөстү ажал-херек-биле кырыпшаан баштаган. Бичаар төдөл-чарыч оларын бот-орут-чарычтарын, бот-акшала-нышкынык чаз байддалары пайлаар албадакан. Чога-дык дилээшкенде амды-далга ажалдыг чүдүл-дүрүтүрүт. Уеник үн-кылдыгын мынап барган.

АБМ амы хүнерде анаа турушкунга таларышпаан. Түрмөк үрелишкенинере по-

гаи массаны сөөртүрү үзү-тели бээр үелерде дарыг чалыдып алды.

Райондун советтарында 6 АБМ бар. Оларини чамды-ым долу күчү-биле ажал-лаар шиктир чидирген, чүге баразы чагай көстүп, санга кирерин өйөшкөн. С. Тока аттыг советтук АБМ-ини подшниктер турар чамыс бүдүрүктүлүг. Ажал-агыжы зөөн чоруктун түнелгенде «Россия» советтук АБМ-ини подшниктер үзүлгө херекселдер чартык демир-хуун хере союлдултыпай барган таварылга зөөн болган. Сосно-када нидыг зөөс пат боорда тылжаны эриил бүрүзү камнаар, тичегелес, чидир-бес. Оон башка зөөн паланын күсүтпейн баар, мал чөмине немерде чидишпей, багай уржуктарга чидер. Дүржүл-га-бүдүрүлгө ажал-агыжы АБМ-де механизаторлары бот-тарыга оналган харым-салгын медереп билгеш, кышкы, чакы үелерде хынамалык белеткөөн, АБМ-ни баш уур бирүр сөпел алы-рынга зөөн зөөс күжениш-кенин үдүргөн.

Олар эртен кыштын, кы-зылдириптен түнелерини үндүргөн. Боттук санаашкы-нарын кылды, аныктыг ситен далаанын бүдүрерин бот-уеник чидер. Тем-чеглерин алдыры оралдакан. Тичү түнелдер сөпел зөө-турга элпер кээр. АБМ-де 4 механизатор советтук-биле дү-гүрүшкөн херек боттар ажалдап турган, кыш ас хүнерини халас үтпес дээр

ажалдыг бүдүрүкчүлүгү бел-диди, ийи элчегилгэ ижени-рин дүгүрүшкөн.

Бистер барганымс хүн Владимир Рабов биле Хүри-оол Оюнуц элчег таварыш-кан. Зөөн удурукчуу Ко-стентин Зинovieв чамыс элчегде кады ажалдап турар ажи Олег Ондарин элчегте, ситен кези турар өвүрге дузалажы. № 4 бригадалыг турлаане чорупканар. Олар-нын ситен далааны белеткээр ногаан массаны чолаан Алексей Беспалов чүтүн бо-лу дүжүр машина-биле сөөртүп элпел турар. Чамдыкта ону тракторист Владимир Сырны солуур. Кестинг ситенин сөөртүр чери херия апарга, механизаторларын далаанын боттар техника немерде кээр.

Советтарда АБМ-инде ийишк солжика-биле ханым-рылга үзүлгөшкенин та-паржы бээр үелерде номерде чидишпей, багай уржуктарга чидер. К. Зи-новьевич элчег ситен дала-ныг дүзүлгө кириптер. Ка-йм-да советтук мал чөм-ини белеткөөчлери калыс-ай дөмөй байддаларга ажалдап турар. Дүржүл-га-бүдүрүлгө ажал-агыжы-нарында олардан арта бээр хере оналгай чүдүл-дүрү-түшкөн. Механизатор бү-дүрүшкөн ханымалык ула-стунга харымсалгын белет-көөн — чидишкенин үндүр-гөнүгү келген. Организа-циялык чидишкенин паланы баш уур тургузуу, «дүмүкчүлүгү» турганда бичаа сүтү» дээр ханге алыс-пай, ногаан ажал алышкына нжк белеткөөдиг кирген.

Бо чылды 4800 тонна си-генин белеткээр удуу Влади-мир Фитяевти бот-орут-ча-рыдалыг комплекстиг бри-гадага оналган. Чыл чөм-е кыска хуураанын дүгүрү-шкөн 50 кижилгэ ийириил-диг бижыг колдоткун тур-гускан. Бот-боттарыны ар-аында дузалажыга, ажи ко-жа турар шикти эки чыгыг-систер, дөмкөчлери интер-налыг бичи коллективти бижылаан.

Бот-акшалаанын ийи чө-шкөм, чаз элчегилгө кирген болганда, чедир кар-дизы, тодогой санаашкы-нарын четтиркен бергезиш-кирер бар болбой аан — дээр, ситен шөлүгө бистин-биле ужурашкан улус депутат-тарымы. Танды райкүс-ком-партамы Михаил-оол Чола-Ашаконич Монгуш чүтүзүм уламчылай-дыр.

Кижилерин күжениш-кени ийириил. Ус чылдыр, караж ажиттар санын кыла-лаа чок. Сиген келдизини организацанын багай зөөс. 2 механизатор чидишкенин тур-рин бригадалар билди алдым. Бичаа ажал шүүтүшкөн. Ол демделгелескиг, эки-дыр.

Төнүк түнел дээр соуу-ругалдыг болганда сетки-санын ийириил келер төлөстөр-диз чарыг санын азыр чо-руурлар хей.

Уулу гидрологич дузала-ган Юрий Алексеевич Ма-маровтун ханымалык уча-стотугуна харымсалга чогуу кайтар-дыр мен-деп, ажал-лаан эр Леонид Прокопов ко-муданын адретти. — 400 гек-

тар шөлүгү 30 хере дузуу те-дир сугартышмаан. Гидро-тех-ник эртемге үндүлгөй ай-тышкынар бербиин турар, эрги бот-биле эрелгелер, тапталыкында хөөр.

Бригада кижигинери ажал-дын темпине дүгүлдөр ажи чамалык дериг-херексе-лери тус черин байддал-дыг таарыштыр эде кылды, дериг алу турары демдел-гелескиг. Бир үндүр бижити-ни эрги комбайны сарат-таргас ситен сөөртүп дала-ны кылдыр эде дериг кылдып ала-лаа, күш-ажалдыг бүдүр-үчүлүгү улааттырган. Комбай-нык бажында бөдүрүктү кес-тиш ситенин салдарында кырыкта чыткан, барабай ий-тинге кыш дүмүлгө бээр, ийи-ка салган бүдүрүлү салгы-наларга кужу-биле уулу бичирге элчегилгэ кижир о-тталар. Бичаар арга-биле чаз салдып турар сараттарге ситен боттук даламдар ком-байны «Хатчыны» деп час-сидып алаан. Сигенин ийи-аар боттук сөөртүгө комбайн со-онга мажжак арткан. Бичирге салгынылгын кирген ситен бок-доурак чок амыг болур.

Мал чөмине белеткөө турар механизаторлар бо хүнерде 500 ажит тонна ситенин сар-аттарган. Сенаж, синас сая-нын хову бригадалары толга алган. Биринчии далаанын күсүлдеринге механизаторлар боттарыга бузурелдиг.

Далам САЛЧАК. («Шынык» корр.).

ЭДЕ ТУРГУСТУНУУШКУН БИСТИ ЧООКШУЛАШТЫРГАН

М. С. ГОРБАЧЕВ ТУН

Краков черге ужуражышкынар

КРАКОВ, июль 12. (СЭТА). ПУР-да албанын найраалы аян-чорун кылды чоруп турар М. С. Горбачевтү үе-төөгөй Краков чыгыг хүндүктел-биле уткаан. Чурттук муруну талазында турар улуг үстүр болгаш эртем төвү бо хоорайын Польшанын ийи-найымсалы, Польша куру-енин тургустуну дөстөгөн чери деп санап турар. Краков байлак, болгаш алдарыг төвүлүт. Оон төвүнде турар бажын бүрүзү эртен чүс чылдарын архитектуранын кататтыгым үдөгери, поляк база дөстөгү културалык, эртемниин болгаш политика-зын сүргөйг ажалдап диги-дерчилер. Краковтун төвү-лүгү бир чыгыгталыг ажи В. И. Ленинни амы-ларалы болгаш ажал-чоруду-газы-биле тулуш харымсалыг. 1912 — 1914 чылдарда бо хоорайга болган он чогуула турар Ак Дунаец база По-ронин суураалга Владимир Ильич чуртап, ажалдап турган. Амы үеде ол чер-дир деенин музейлери тургускан, чыл санында олар-ны Польшанын ажи-бүрү бузурларын болгаш хай-бүрү дагышкы чурттарда чүс-чүс муш кижилер соууруп көрүп турар.

«Тус черин-биле 10 пжк 35 минута. Варшава Кра-ковтун Балин аэропортуна чедир келес М. С. Горбачевтү болган он кадым ПКАП ТК-ини Бирги секретари, ПУР-ну Курене Чөвүлелин Даргазы В. Ярульскый ка-дай-биле, ПКАП Краков комитетини бирги секретари Ю. Гавен, советтуктун удуу Чөвүлелин даргазы А. Коуб, Краковтун прези-дентин Т. Салва болгаш хей-инитинг төлөкселдери уткаан.

М. С. Горбачевтү Польша албанын аян-чоруну СЭКП ТК-нын Политбиро кижигүү, СССР-ини дагышкы херектер министри Э. А. Шеварднадзе, СЭКП ТК-нын секретари В. А. Медведев, Белоруссияны Компартия-зын ТК-зын бирги се-кретари Е. Е. Соколов, СССР-ини Польшада элчини В. И. Бровиков, поляк талаан — ПКАП ТК-нын Политбиро кижигүү, ТК-нын секретари Ю. Чарек, ПКАП ТК-нын Политбиро кижигүүне ка-лай М. Горькова, ПКАП ТК-нын Секретариатын кижигүү В. Колосовский, ПКАП ТК-нын дөстөгү ажалдыг эрелгелерин Э. Куца, ПУР-ну дагышкы херектер министри Т. Олексювич, ПУР-ну СССР-де элчини В. Натерф үдөп чоруп турар.

Краковта деенин турас-каалдыг черлерин бирзин — Ак Дунаец, Мажа, бөдүлү тарачын Тереза Сукуленни ийи өрөмдиг, кырында ман-сардалыг бажыныга 1913 — 1914 чылдарда В. И. Ленин биле Н. К. Крупская чуртап, ажалдап турганар. Револю-жу демделс талазы-биле хай-хей эштери Владимир Ильичине мааза ужуражып турган, он-он деенин ажал-дап маназ бижиттинген. Му-зей-бажыне кирер ажи акынга хүндүлүг аалчын поляк удустун хүндүктел-биле уткаан: ажи кастан ууш ак аржыма кырында элбө

биле дус, мушканылар үзү-тел чок ойнап турган.

М. С. Горбачев музей-ба-жынын экспозицаны-биле танышкан. Бичаа бүгү чүвени ол үеде кылдыг турганын баувар дериг тургускан. Хү-ндүлүг аалчылар дегеризге СЭКП ТК-нын Чингине се-кретари түсө бижизи.

Татр сынырнын ногаан эдө-биле каш минута чораш, шушкан автомашиналар По-ронинге келген. Мажа 1913 чылды октябрыда В. И. Ле-нини советтук социал-демократ-тарын хураын эрттирген. Ол болушкунуна дугайында сак-тышкыны камгалар арттыр-ган музейнин паргынды Ленинни тураскаалы тур-гускан. Ол тураскаалы Ажы-агыжы ажалдыгы поляк улуска белес кылдыр берген. М. С. Горбачев ту-раскаалда боодаа чечки салган.

Кремлеге чорбаан кижилер Мисаанын көрбөзүн ол дээр ашкыш. Төп ринкунда шөлү-гө барбаан ажи. Краковтун көрбөзүн ол болур. Ол шөлдө тоолуругу чугаалар-биле бүртү-түгөн. Маршал дуганы бар. Ду-ганин кошта катар черлеринде хүнү-нө даа дугага сигнал үдү амычалар. Москва-чыл-нын Снакс бажыныкы ку-рантылар-биле шакыг демел алыры шыккан. Польшада ба-за-ла ол сигнал-биле шакта-рын демелер.

Хүнүк ийги чартында М. С. Горбачев Пороинде Краковка дегир чепил келген. Эрги хоорайын чурттакчылар куумчулар болгаш тро-тулар сыншыс кылдыр чыдам берген турган. Байр келдирген үндүр, ол тулуш бажы-дегиринишкери. Төө-дүт шөлдө херектер айырап чыт. Чечектер салып турар кыстар ий чараш дээр тоол-дизилары болгаш розаларын, гладиолустарын хүндүлүг аал-чылары тутуп турган. Чыл-ган хай чон бичи уругтарын мурунуга тургускан, холла-рын чыгыг хүндүлүг-биле СЭКП ТК-нын Чингине секретарына байр чидирип турган. М. С. Горбачевтү Польшанын хей-инитин «и-суратгы куруме ажалдакчы-ны» деп хүлээп көрүп турар.

СЭКП ТК-нын Чингине секретари-биле, куумчула ужу-рылып, чугаалып турган. Краковтун чурттакчылары совет удушту хүндүлүг турарын ийириил. Эде тургустуну-чугаа чидишкенин чидиш алыр, ийи чуртук ханымал-ларын аржында харымса-ларын ижигелерин күзеп, чу-гаадап турган.

Бистин акм-дунма чуртта-рыныгы келер үеде, наар-тыган социализмни оруу-биле оларын шиктирешкенин чидишкенин чогу — анык салгалып ховулаа. Анык, тарын ролюн болгаш харымсалгын дугайында Совет Эмеленин болгаш Польшанын удуштугалынын туру-жүсөлдү чылдарда хей тала-ларга дөмөлөшкөк бооп тур-ар, олар болза, анык кижилерин амыдыралче бүдүр-диз-биле турскан тургускан, ийи-тиле болгаш политиктиг со-рудаларын шиктирелдир-гөн оларын ийириил болгаш боттук киржигелерин ар-галарын хандылары болур.

Краковтун Вавель шикте-зинге поляк болгаш совет амыктар найраалынын митингин он тодогой херек-чин болган. Чынгыннар, оларын аржында Краковтун дээди өөредилге черлеринде өөренип турар совет студен-тылар, интернационалы отраз-тарына тузукчулар шикте мурунуга шөлге М. С. Горба-чевтун болгаш В. Ярульскый-нин көстүп келгенин азыш чакышкынар-биле уткаан.

Польшанын болгаш Совет Эмеленин анык салгалынын харымдаларында келер турар бистин удуштугалынын чоку-шудажышкынын дугайын митингин ажилып тура, Польшанын Социалист ажи-агыжы элчилеин. Кол-көстө-лелин дарганы Е. Шны-льскый болгаш ВЛКСМ ТК-ини бирги секретари В. Мароненко олар чугаалаан. Ийи чурттакчы болгаш болгаш тургустуну мурунуга ийириил ажи чуртук айтырлар хай келтирел ажиты. Кыла-лаа оларын каттыштырп тур-ар кол чүдү — социализм-ни ийириил шиктир талкы-биле чаз байддын чедил алырнга чогадык болгаш долу бүрү эрге-биле киржи-ринге оларын белеги болур.

Чоокшулажы, советтуг ажи-биле ужуражы, дүржүл-га солур, маржар күзелин ийириил турар анык кижилерин мурунуга чү-дээ чү-вени шактыктаваанын зам-е-рыштыр тодогой бажыныкы кылдыр эргежок чугула деп, ораторлар демделген.

Амилкар М. С. Горбачевтү болгаш В. Ярульскыйга чугааларын чымы-биле уткаан.

Ужуражышкын фольклор мушканынын болгаш тапкы-нын хөгүлү, чабыш оуу дег концерти-биле доозулган. Азыш чакышкыны аржиг-терге шакыл болган, а өөрү четтирген аныкчыларын бирзин — М. С. Горбачевка — хүндүлүгүлүгү удуу о-дони таварышкан. Чогу-на хари-и он хүндүлүгү поляк жо-ри — уругтар, чуректин дамы-ажида ак сеткил база баш-тактанын билдир дээр ажи-бүр чурттарда шикти алган кижилерин чыл санында ий-чаар шаппал турар.

Хүс чылдын төнүзүндө XVII чүс чылдын ортун эши-ке чидер. Польшанын ханымал-рынын турар бээр бооп келген шиктирел солун херек-биле М. С. Горбачев танышкан. Ол хүндүлүг алырлар дегеризге чүс бижизи болгаш боттук архитектуранин эртенгизы а-лаа соуругалынын немерде, бо-дук културалык байлаан кам-ыны-биле көрүп турар ботту поляктарын күш-ажалыга, үндүлүг чүдүлери катал тур-гусу турар кижилерини мерге-жилгеге бедик үнелдиз бер-ген.

Краков-биле таныжарын дооскаш, М. С. Горбачев бол-гаш ону үдөп чоруп кижилер Варшавага эеп келген.

Н. ЖЕЛЕЗНОВ, А. КОНДРАШОВ, А. ПЕРШИН, Г. ШИШКИН, В. ШИШКИН.

АРГАЛАРНЫ АЖЫГЛАП

Уулу-Хем районда Жданов атыг советтук ажал-ишчи-лери ийириил маалыга четтир ситенин кырыг кышка удуу бер-леткен алыр дээр бүдүл-де арга-ларын ажал-лаарын кылды турарлар. Ак-Тадан дагышкы ажи, зөм кижир чидер Эйд-Хем суурун чананда ситен шө-лүнде мал чөмине белеткөөн советтук ситенинчирин бир бөдүл июль 10-да этелген. Кес-кек ситенин боозалай ты-рап, Ак-Талче сөөртүп ажи-рып турар.

ТЫВА-ХАКАСИЯ

Тыва АССР-ин болгаш Хакас автономнуг областы 1988 чылдын баштайгы чартында социалист чарыкынын түн-елдери (бирг озуруда Тыва АССР-ин планын күсүткенин, ийги озуруда — 1987 чылга бодарга 1988 чылда (хуу-биле), үшү озуруда Хакас автономнуг областын планын күс-тенин, дерткүзүмде — 1987 чылга бодарга 1988 чылда (хуу-биле).

Керээгил хүлээлгелери	УЛЕТПҮР			
	күсүткени	99,7	×	99,4
Улетпүр	99,7	×	99,4	×
Улетпүр	99,7	×	99,4	×
Улетпүр	99,7	×	99,4	×

КҮРҮНГЕ КӨДӨЗ АЖИЛ-АГЫН ПРОДУКЦИЯЗЫН САТКАНЫ				
Мал болгаш күш	111,1	96,6	116,2	104,3
Сүт	99,1	96,4	110,5	106,2
Чүрүг	100,7	113,1	116,5	100,1
Дүк	183,6	127,7	106,2	108,3

ТУДУГ				
Капитал салышкыны	93,5	112,4	106,7	101,4
Түдүл-монтаж ажалдары	97,2	108,7	100,7	103,2
Кол фондустарын ажалгалга	86,7	82,2	86,8	79,3

Кирген	120,0	93,8	109,7	100,5
--------	-------	------	-------	-------

ТРАНСПОРТ				
Нияти ажилгалдын авто-транспорт-биле чүк сөөртүл-гөз	107,3	105,1	101,1	106,1

САДЫГ				
Уүрмөктөл сазар баран сарылгазын нияти хемзаа	98,3	105,5	97,8	103,3
Арга кылдылары топка	98,7	106,2	98,2	103,9

ТӨЛӨВЕРЛИГ АЧЫ-ДУЗА ЧЕДИРИЛГЕЗИ				
Чонга төлөвирдиг ачы-дуза чедирилгези боттардыгы	102,0	112,7	107,0	163,9
Амалыраа ханымалыгынын ачы-дуза чедирилгези	102,8	127,7	103,7	123,5

Тыва АССР-ини Статистика эргелдиз.

ИЙИ КАТАП АЖЫРГАН

Кызыл районда «Тилөгел» советтук № 2 механизаторлаган бригадалыг (бригадир Х. С. Б. Монгуш) малга бичыг чөм-суурун белеткээр дээр шудуруг ажалдап турар. Олар 1100 тонна сенаж белеткээр планын 1500 тонна кылдыр амыр күсүткен. Механизаторлар Вячеслав Монгуш, Даш-оол Ондар хүн норма-зын ийи катан амыр күсүдип, мурун-жы-лаа ажал алышкына нжк белеткөөдиг кирген.

Уулу-Хем районун «Күш-ажалдыг дөстү» советтук бот-орут-чарыгалдыг бри-гада тургустунган. Ону ады зөөнго чарган. Ситен кажала-лар зөөнго удурукчуу Лахын Көк-оол ажалдып паллап, кажала кылдыгыта үстүкү кыскачкы өөренишкени.

Ол бригадала бежен кижилер тургустунган. Олар 3200 тонна ситенин, 12800 тонна селесту, 280 тонна витамин-ниг ситен далааны белеткээр соругалыг.

Ам бо хүнерде баштайгы

сарааттар шөдөлдө көстүп келген. Ситен белеткөөдө сараат кылдыр СПТ-60, ситен таралып кургалдыр ГВР-60, дүрөктөзү ситенге килдот-лыг холукаанын чартылар ОВК-Ф-1 алыр чаз херексе-лери бригадала ажалдап тур-ар.

Сенаж планын күсүткенин дуга-йында медээни бергенинни союда советтук дирекциязы мурунчаларын шаппал, мактаан.

БАШТАЙГЫ САРААТТАР

Уулу-Хем районун «Күш-ажалдыг дөстү» советтук бот-орут-чарыгалдыг бри-гада тургустунган. Ону ады зөөнго чарган. Ситен кажала-лар зөөнго удурукчуу Лахын Көк-оол ажалдып паллап, кажала кылдыгыта үстүкү кыскачкы өөренишкени.

Ол бригадала бежен кижилер тургустунган. Олар 3200 тонна ситенин, 12800 тонна селесту, 280 тонна витамин-ниг ситен далааны белеткээр соругалыг.

Ам бо хүнерде баштайгы

АК-ДОВУРАКТАН МЕДЭЭЛЕР

Ак-Довурактын элбө заво-ду (директору В. А. Тян) хоорайын Кызыл-Мажала-дыктын, кадыгэ чурттакчы-дыг суураалык магалыкынын дагышкы районун бүгү чогуу элбө болгаш далаанда кылган чүдүлдер биле ханым-рып турар. Алаа бүдүрген праникти чыгыг боттар Сут-Хад, Чөөн-Хемчик, Бай-Тайга райондарын херекселдерин ийириилдери база ач келген.

Ажыл бажын болгаш харымсалгын, Эзгелдерге үс-түп алгыш, дүн-дүн чок ажалдаар.

Заводтун пестери болгаш ачыг-агы элчеглери эртен айлалар шүүтү дем-дөсчө ажалдап, чуртук кылдыг паланын далааларын боттук көрүштүлүг ажи-биле пар-тикийн XIX Бүтү-ажаада кон-ференциянын ажитынын хүмү — ажи 28-те күсүт-кен. Алаа аялар иштине 506 муш рубльдин продукция-ны бүдүрүп турган. 65 муш рубльге амыр берген.

Валентина Прохоренкога удурукка кондир кылдылап боттук лек, Татьяна Са-рыларын элбө бичылар бригадалы чарыштын муру-ну озурунга чоруп оор. Конференциянын материал-лары биле тапталыш ажалдыг темпине улам бедиди, чыл

паланын хуураада эрте кү

КАНДЫГ-ДАА ДААЛГАНЫ

Владимир Оюн чолаачы мергежилди чедиң алган, суг сөөктү маанилээ ажаллап, малчыларга суг чедирер даалганы багыт ээс күөсүлү турган. Оюн ажалында хаммаарыштыр чыгыш-аа хомуула койжурлардан кирбээ. Техникага хумалыгы, кылар-чаар материалдарга камнаа-галыг, дааскан хөргөнгө ээ харымсалгалыг, хай-ниинтинин ажалында идепкейлиг кичи кылдыр бодун чыгыш чер-чурттууларына көргүсөт. Төлөптү ичинин СЭКП кезигүүнө хулаң алган. Партия аге организационун болгаш дирекционун берген даалгаларын ак сепкилдик күөсүлүп, мактадып турар.

Ол ам «Коммунизмни херелди» совхозтун дуржууга-лыг колдочуларынын бир-эки. Сөөктү геле Оюну-Хову бригадасында чолаачыла турар. Кандыг-даа даалганы бээрге, ону бодунун-аа, эш-өөрүнүн сепкилинге чедир кылдыр оюн чыгыш, тура-соруу мынды.

Бодунун хууда дузалаа ажал-агынын хөгжүдөрүнө сатып салып чоруурунда мал-матаным, оорудат, ма-ниалыг... Владимир Оюн эки ажаллап, эш-өөрүлү, ажа-төлдүг, аас-кешиктиг чурттап чоруур.

Ирина БЮРБУ.
Танды район.

БАЖЫЦНАР НЕМЕШКЕН

Барым-Хемчик районда «Барым» совхозтун Аксы-Барым сабырнын төү Ала-дин-Булак суур чыдан чы-че наартынып, мыла чаа ба-жыцнар немешкип турар.

Оюн муруну талзында, чоока чедир эш хову чытан чедир, сөөктү төлөкөл-биле турттуңга, мал, куш, нога-востур кажаларлыг, херим-мерилг хей бажыцнарын чы-каалдыр туткан.

Районда ажал-агылаар ара-зынын көжүр чоруур № 741 механизастаттын колонна-да Ленин орденин эди-лекция Кызыл-оол Будапуны Ооржакка уаурткан туудуму

бригадазы бирөөнүгө-ле ийи аал ишти чурттаар 5 бажы-нын ажаллаа кырген. Бизар совхозтун мураккы ажал-чынары Кертик-оол Сары-ларын, Санаа Хертектин, башкылар Дарыя Сарыларын, Уланя Сарыларын, Мадыр не Чакынай Саа-нын болгаш ескерлерин-аа өг-бүлелери көжүр кирген.

База бир ийи аал ишти чурттаар бажыцнын чокуу-уеде ажаллаа кырген ор-дер алган кижилер четтиклей алап турар.

Мадыр-оол ХЕРТЕК.
Ала-дин-Булак сууртун чурт-такчым.

Херээженер чөвүлелдеринде

Чоннуң дыштангылазын чөп организастаар дөш, «Эрбек» совхозта херээжен-ер чөвүлелерин даргыз Ва-лентина Түлүпова Оюн элөөп ээс ажалдарын кы-лып чурткан. Көдө Совет-тин күөсүлүмүк бадыйла кааны тускай график бау-

гаар агитквиртиралар дыш, тайыр хуп саамыда темалыг кешаларын Култура ба-жыцныга эртерип турар. Сууртун Култура бажы-нында пазы-хал болгаш со-нуургалар аалы-биле дөрт клуб тургустунган. Бичин эруларын, элөөдлерин

ӨЙ-ШААНДА САЙГАРАР

Кижини хууда амдыра-лыгта чүү турбас боор. Бөрүшү-даа, мулгарал-даа турар. Ону харын өг-бүлө ту-дуп, кады чурттап орап эки-биле болгаш төрө, чоок ки-жилери-биле дөңгө хөжүр болгай. А өг-бүлөгө чамдык шиптарелестинмес айтыр-лар база тургустунуп кел-гилээр. Ындыг таварылаа боктап ажаллап турар ор-ганизационун уаурт ажал-дакчыларынга болгаш кел-гилээр болза, көдө Совет кү-сүлүмүк, азы райкүсүмүк-даа дөңгө (айтыртылган ужуур-утказын барымдалап чотур черлерге) хамаатты ки-жи бидиринкини кырген эргилет. Ол эргин 1968 чы-лаа эгелеп күштүг болган «Хамаатчыларын» санаа-ла-рым, бидиринкинирлер бол-ган хомууларын көр чү-рум дугайында СССР-нин Дээди Советинин Президи-мунун Чарылында улам бы-жылгаан. Ол-аа Чарыкта хамаатчыларын чагаа-бички-теринге адрези болгаш фа-милкызы, ады, адазынын ады чок долу ээс боор болза, ону сггарып көрбөс дээрзин чоктаа чаа немей кырген болгай. Бо чорук чагаа-би-жиктер элөөнүн бот-харым-салгазын баа бедилеп турар. Чотур черлерге келгилээр чагаа-бичкитерин салы-хуузу, оларын артында кандай-бир харыны четтик-пейи манат турар дигат ки-жилер бар дээрин уттайы, оларга өй-шааа харыны бээр чутула. Ычанга Чар-

дыкта ол талазы-биле харым-салгазын баа улам күштө-дирген. Бо талазы-биле байдал Чөөн-Хемчик райкүсүмүк-даа (даргыз Ф. Г. Баранов) чү-гээр боор турар. 1986 чылаа анаа аас-биле болгаш бичи-мел-биле азы-бүрү айтыр-ларлыг 419 хамаатты келген. А 1987 чылаа 307 кичи рай-күсүмүк азы-бүрү айтыр-лыгларын тургускан. Оон иш-тинде аас-биле айтырлыг 197 кижини хулаң алган, а бичимел-биле 110 чагаа-би-жиктер келген. 1987 чылаа райкүсүмүк даргыз 22 кичи, бирги орадакчы 83 кичи, ийги орадакчы 36 кижини, районун алаң даргазынын орадакчы 37 кичи хулаң алган. Айтырлыг хамаатчы-ларын боттарын болгаш ча-гаа-бичкитерин кабинетке ху-лаң алырында аныкта, суурларже, аны-аны ажал-агыларже, бугурулге черле-ринче өй-өдөп үнүшкүнөр организастап, айтырлыгларын ол-ла черинге шиптарелеп ту-рары бир элтиг арга болу берген. Ажаллап турар улус ылай-бээр барып, даргаларже кирер дээш оочур манап, ха-лас хей уе-шак чидирбес боорга, чол анаа таарынып турар. Чижээ, эртен чылын он үш чагааны үнүшкүгө сайгарган. А оон мый чүлө малчыларже эртен чылын дөрт үнүшкүгү кылган, оларын хомууларын, са-нааларын ол-ла черинге сай-гарып көргөн. Чагааларда колдуула-да почта бедирла-

гези, аш-чем болгаш чурт-таар бажы-биле хандырыла, ниинини чөмөкчиге черле-рини, дассажирлер сөөртүл-гезини, асы-саккык тургусту-тургузарынын болгаш өскө-даа социал-амыдыраа айты-рыларын бар боор турар. Чонун чагаа-бичкитерини, негелде, хомууларын-нын талазы-биле ол райкүс-күмүк ажалдакчылар тер-черге чон мурунга отчула берип турар. Оон анал, хоор-райны, минорайондарына чыштарын изартал саамыда организастап, чонун айты-рыларын анаа доран шип-тарелеп турары чыгыш апар чыдар. Чагаана хоорайта беш каттап болган чыгыш чонун азы-бүрү амдыралды айты-рыларын сайгарып чугаа-лашкан. Анаа уауртукчулар-ның чагаа-бичкитер талазы-биле кылган боттот дөңгө-дөңгө база диниан.

Көдө суурларга база-ла мындыг чыштарын организас-тап турар. Эртен чылын 37 кезек черге болган чыштар-га чонун чагаа-бичкитерин сайгарып, хамаатчыларын аас-биле айтырлыгына уауртукчулар тодаргай ха-рымдарын бергенер. Ажык чагаа болгаш депутат хөмө-рин ажалыг, дөңгөт кылды-р эртерип, алаа үдөлдө-лөш, чоруур ажалдарын уузу хуулаагы планга ажал-лап кылган. Ам оон күсүл-дөңгө шыгыш контролы ап, райкүсүмүк ол бугуар идеп-кейлиг ажаллап турар. Түгүш ЭКЕР-ООЛ.

Бо чылдың баштайгы чартынын түннелдерин бугуар СЭКП Тес-Хем райкомунун, райкүсүмүк, ВЛКСМ райкомунун, профсоюзлар райкомунун Куш-ажылы аалар тутун өшкү ажалдыг «ТАНДЫ СЫНЫ» совхозка алдаржыдып көдүрүн. Мурнакчы малчынар Сю-рюн-оол Мижит-оол (чурукта), Сан-оол Чолаа болгаш өскө-даа эки көргүзүлгөни чедиң алган.

Ян ЧОЛДАКТЫН чураан чоруу.

1. БЮРОКРАТИЗМ ЧҮНҮГ-БИЛЕ КҮШТҮГҮЛӨ?

•Эрги аарыгнын чаа чадазы: чылдагааннары, ылгавыр демдээ, нептерээни•

«Шын» солунун номчукузу Улуг-Хем районда Ак-Тал суурда чурттап турар пенсионер, күш-ажылы хомчуу Л. Дагбаалай бо чылдың март 18-те болгаш 19-та «Ивистик» солунга парал ундурген төгү эр-теринин доктору Л. Пономарев болгаш философия эртеринин кандидаты В. Шинкаренко оларын чүд-дерин очулаурган, солунга парал ундуренин дилээн. Оон дилээн күсүлэи, ух чүддерин солунга параларын редакция шиптарелээн.

«Бис каяа темп чидиркич бис?» деп, Р. Сигдестин чүдүлгө харындаан бапш шылдаас бис. Ада-чурт эр-теринге чыгыш черге талташ-кыны бюрократизмин улу-г күштүг-биле, академиктин дөртү-биле холбап турары кончуп шип. Ынчалза-даа пин-тилед амдыралынын өскө та-лааларында ол-ла чылдагаан-биле чыгыш черге талташ-кыныг бодушкунунар бол-бай турган бе? Бюрократизм ортукмаш дешке, шын эес деш-тиригиле чүдө чыгыш че-темия чиргалдырбаан бол-гай. Олар экономикта-даа, политикта-даа, културта-даа бугуур чотакчылык чорук-ту бодурабай турар. Бюрокра-тия бугу-ле черлерге, терги-дик болурунче чүтүп, бис-тин ниинтеликкиске эне-уш ажалын тургузуп турар. Ол бистин тургустуу эгелер бер-ген эде тургустуушкунга дыка айымдыг.

Бюрократияны массалар-нык эскерип билегинге «ги-зичкинчи» чок. Бюрократизмге, бугу-сеп барымдалаар чорук болгаш таарыма чок өскө-даа болушкунуна уаур демсел амгы үеде хай-ниин-тин саал-оонамдык кичээ-гейини төүлүдө туруп турары ычанга таарыма эес. СЭКП ТК-нын чанында Нин-тилек эртеринин академик-терини социологтары 1986 бол-ган 1988 чылдарда хай-ни-тин саал-оонамдык хай-ни-тин уаа организастаан. Анаа кыргыш 11 муш кижини иштинде ажалычарын 54,7 хуузу, уауртукчуларын 48,3 хуузу бюрократизмге уаур демселдиз амгы үеде онза чугула ужуур-дузанын айткан. Санаал-оонамдык ол алыш-кыны чуртуктун. Облестар, ра-йоннар, хоорайлар солунары-нык болгаш хей тиражик солунарын — 1100 солун-нарын материалдарын ана-дизти, хей муш докумен-тилер болгаш саалдарын өө-ренип көргөн. Ычанга бю-рократизмге уаур демселдиз амгы үеде эргежок чугула-агы хамаарыштыр бисте чигинишкн чок.

Ынчалзажок бюрократизмге уаур демселдиз элөөнө чедир чорудары — ол дээрге, эде тургустуушкунуң үе-инде шиптарелеп ужурап бугу айтырлыгларын эне-бер-ге бауу турар. Бюрократизмге уаур демселдиз Совет эрге-чарыга 70 ажы чылдар дургуулаа чоруулап турар. Ол демсел чурттыг хөгжүлгези-нин чыгыш-аа үе-чадамын чоруккай келген. Ужуру чү? Бюрократизм ол дээрге, бистин ниинтеликкиске чүгү-талаларында сиңиптип кирген болгаш социализмин эне-өс хө-жү дилэни-дир.

Бюрократизм болза биске хамактын мурунда эне-шын-гын моондакты таварыштыр-ган, а ол моондакты кем-буру-дуг эрги делегей-биле сырып холбаалыг турган бедик ал-бан-дузжалдыг ажалдакчылар тургузуп келген. Мафия дээр кем-буруудуп үлгүлелеринин мындыг системиз тымылган тур-ган деп чугаалап болур ийик. Ол мафия болза күштүг эрге-чарыгалыг, материалдыг улу-г хөргөндилер, кижилер кыра-лыг, чуртта болгаш даштык-ма-да азы-бүрү харылдаа болуп турар. Бюрократизм аппарат-биле чаштымы алган организастыг кем-терек үлгү-лелерини бугуу бодурабай турар. Бюрократизм чөмө-терек үлгү-лелерини бугуу бодурабай турар. Бюрократизм чөмө-терек үлгү-лелерини бугуу бодурабай турар.

Бюрократизм кижилерин кылган кем-терек үлгүлелер-инге уаур демселдиз онза чыда, дөртү-биле чугаалаар-га, эне-шын характеринин юрестер демселдеп турар. Бо талазы-биле үш «фронтуну» хөдөлүп турарын олар айт-кан. Бирөөдө, чер-черде күш-терин, ийик, төптө күш-терин, а үште — «хойлу-дурмуун болгаш эрге-чуртуну» ажал-ларын катыштырып турар. Олар малшыл, прокурату-ра, сууттар ажалып оожу-налып турар. Допчулап чугаалаар, суг — эрге-чуртуну үлгүлелер рефор-мизин боттадылар негетин турар. Ынчалзажок...

Байдалды боттуу-биле сай-гарып көрөдү. А бюрократия анаа моондактап, мураптар чыдаа болуп магат чок? Анаа бюрократия белекенин адыр болза, экономиктиг си-наларакшыларын кыла бербес ири бе? Ынчал барза, канча-рыл? Бир эес ымыг болу берсе, бюрократиянын ынан-нып турары шыкан, массаларын меделеринге ымыг эргиле болу бээр ийик. А тодаргай-ларга: массалар хандыр тодаргайлашкыны кылбай, «дымжы холду» боттары-ла дилей бээрлер. Шаандак бю-рократизм үезинде бээр-ле бю-рократтар демократияны шак-мычар сый шап келгенер. Юристерин бодолдунган аны-гада, мындыг түннелди кыл-ганы кандай үндөдүрүн, ба-рымдалаар бары? Харысалга чок, салдычкан чоруктук бис-те «чедип алдыган» дешке анаа хамыктыг мурунда ба-рымдала болуп турар. СЭКП ТК-нын чанында Нинтилек эр-теринин академиктерини социологтары 1986 болгаш 1988 чылдарда чорукташ шип-ниин чыгыш-аа үе-чадамын чоруккай келген. Ужуру чү? Бюрократизм ол дээрге, бистин ниинтеликкиске чүгү-талаларында сиңиптип кирген болгаш социализмин эне-өс хө-жү дилэни-дир.

тургустуушкунуң чоруда-галарга чамдыкта чет-тикпей баарын база дем-делээр черек. Ылаагы хай-ниинтин кичээлгел чедиринкинерже эес, а чет-пестерге утланган ажык-хар-дыг чоруктук байдалдарында ол мынды болуп турар. Ын-чалзажок бюрократизмин ийи-мыкыны болгаш харымса-га чок чоруктук чалгын илден болуп турар.

Ол дугайында Черныбыл херечи болбай турар бе? Судюларын, самоделтарын үрелишкенин, демир-орук-тарга оза-ондактар ол дуга-йында херечи болбай турар бе? Ажык-чарлыг чоруктук бай-далдарында ол үрелишкенин, оза-ондактар чажыттымын турар. Ол черес шын Солун турар. Оларын чажырабай ту-рары черес шын. Чуртта бо-луп турар бугу-ле чүддерин совет кижилер билген турар ужурап. Ынчалзажок бю-рократизм болз болуу кем-буруудуп үлгүлелерин эде тургустуушкунуң чугуу каа-рып ораалаштыан, ажык-чарлыг чорукту ажаллаарга база беле болуп турар. Солун-нардан алдыган мындыг ил-ден чижек бар: эки шипар-дыг төлөкөлдерин капитал туудуга кым-даа шагала-да сонугураас болу берген. Тө-лөкөлди хуузаамыда хуу-салап дугайында институттар бирги элөөгө салып келген. Паллаа кирген болза, эне-шын шипарлыг төлөкө-лди били министрстволар дөңгө алырыкта беле. Чыны-шкылардыг төлөкөлдерин ке-рээлтиг тууду организацион-оон-даа беле. Биле хулаң ап турар. Багай шипарлыг тө-лөкөл документацияларын олар доран-на хулаң алдыр. Ындыг төлөкөл документация-ны ажал хөргөндилер адыр артын керээлтиг тууду организационнара берип турар. Ынчалзага багай шипарлыг төлөкөл документациянын алган сөөлдө тууду-рун ажаллаа кырген хууза-сын узамдыктырп эгелээр. А оон түннелде күрүнө келер-гү хай-хей түнүг карылгага — 15 миллиард рубль чедир коргалла таварыш турар! Моон уруунда кым-даа бу-руудуп эес болгаш.

Бюрократизмин бирги ко-лонызы — эне-шын хөдөлү-кисин, эне-шын ажалдыг ко-лоны олар. Ол колонна бодун камгалат, хөдөө артырар дээш кандай-да үлгүлелерин кылдырыга беле. Ол чү-нү-даа мурунга доктаанса, Амгы үеде бистин ниинте-ликке серемчилдиз чорукка база каттап өөренип ужурап. Ол дээрге, бодун эес болгаш чик эес эш нарын ажал-дыр. Эне-шын принципалдыг бо-лурун болгаш хойлу-дурмуун шынчын сагып барымдала-ры ол ажал совет кижилер-ден неген турар. Эне-шын ажалдыг элөөн болгаш иле-гү чоруктуу база неген турар.

Бюрократизмин ийги ко-лонызы — ула-на массалыг колонна-дыр. Эрге-дузаламын аайы-биле бугурулгени, ку-

рунени болгаш хай-ниинтин херектерин эргелеп башка-рыгга дөрт кижир, мичалза-жок оортан дөрт ажалдамын бодунга албас бугу кижилерин ол колонна херек кырында бодунга кыргыштырп турар. Ол дээрге чөвүлелдиг инсти-туцияларын хөмөкчиде хөдө-лөп турар, мичалзажок ко-лодуна ак сепкилдик ажалла-чылар-дыр. Ылангыч ажалла-дылдарында, чалгапалар оларын аразында база бар. Харымсалгаан чалгапалар оларын аразында база бар. Кичи бугурун тус-тузунда ол көргө-төдөтүг кижилер ажалдыр көс-түр. Ынчалзажок олар дээр-ге, ниинтелик элөөн келергү аар чүктөшкү-дир.

Экономиканы ап көрөдү. Экономиканы эргелеп башка-рында 18 миллиард хире ки-жини кыргыш турары кымга-даа чажыт эес болгай. Олар-нын иштинде 2,5 миллион кичи — эргелеп оонамдык, 15 миллион хирем катты-гышкычтары, бугурул-гези болгаш организаци-оннара эргелеп ажалла-чылар-дыр. Тодргайларга, ал-ды-чел кичи бугурунче бир эргелес оонамдык турар. Кай-гачык улаң ол аппаратты хан-дырында чыл бугуру кыру-ну 40 миллиард рубль чал-гылап турар. Ынчалзага на-поинал оураунын чыл бугу-ру-де бемей улаңдир оортан ийи каттап эвэш түнүг болуп ту-рар.

А ол «салды» аппарат чотун канчаар ажаллап турары, мынча? Дендин багай ажаллап ту-рар деп дөртү-биле чугаалап болур бис. Алыс түннелдерин бугуар үнелер чок болза, хөдөлүшкү — ол дээрге ха-мыктын мурунда багай эге-лелдик түннелди-дир деп дем-делеп болур.

А тус-тус кижилерин хөдө-лөп турарын бугуар адыр бол-за кандайдыр? Ынчалзага бугу-хир барымдалаар, ажалла-дык белек, харымсалга чок, сгыш амыр, тайыныч чоруктар, күсүлелдиз чыныг салгыта-чуркун демелээр апар. СЭКП ТК-нын чанында Нин-тилек эртеринин акаде-миктерини социологтары чок-та чаз (1988-ч) эвэлдиз деп министрстволарына — сак, хлөп продуктулар, химия улет-пур, медиация болгаш суг ажал-агы министрстволарыга шипчеле ажаллаар чорукта. Оортан чүү көзүлгө-н! Оларын ажаллаа кыргыш ажал-хөргө анаа-ла сак-ш тайын, кандай-даа сомуургал чок бугу-биле көрүп турар.

Эргелеп башкыларга ми-стиди болгаш методтарын эде тургустуу дугайында партия-ны чаа ителдизин ол ин-ституттарда херек кыри-да күсүлелди турар. Саамы шокарлаар чорук муруну хө-жү ургутулушкан. Ажык чок хурааларын саам оожу-уэвжүп турар. Сак министр-стволарга санаал-ооналар алышкыныг кыргышкенин-ни 43,7 хуузу. Медиация

болгаш суг ажал-агы министрстволарга — 69,5 хуузу. Хлөп продукту-ны министрстволарга — 80,4 хуузу. Химия улет-пур министрстволарга — 92,4 хуузу ол фактыларын демел-диз. Ажык хууунуң үштүк бир кези, а чамдыкта харым-даа ортаа кези ажык чокка эртал, ажал шагынын чылы турарын санаал-ооналар алышкыныг кыргышкенин-ни элөөн хей кези (26,1 хуу-дин 35,8 хуу чедир) демел-диз.

Боттарымы салбырлары уауртур аргалары начальни-териде бар деп харымын шипчелек кылган министрстволарга санаал-ооналар алышкыныг кыргышкенин чүлө ортаа кези бер-ген. Боттарымы дөрт уаур-тукчулар (килдистер азы сек-торлар начальни) кол-лективке казы, чотакдык бадалды тургузу, салдыган соруаларын шиптарелээн-че кижилерин эвэлдиз шип-челек харым — оон-даа эвэш кижилер — 39 хуузу, тодргайларга, чүлө үш ки-жини бирөөн берген.

Шипчелек кылдыган ол дөрт министрстволарын үжү ажал-херекти кылып билбес болгаш, таварыла болуп кир-ген кижилерин амдырап чурттаар чери болу берген ух шипчелектер бадтыкан көргүсөт. Боттарымы тускай эртеринин аайы-биле кижилер чүлө Сак министрстволарга ажаллап турар. А артында-рында үш кижини бирөөн-ле ух адырын аайы-биле спе-циалст эес.

Ол кижилер каймын, кан-ча ийи чедип келген! Чотун кымарыл ол? Ындыг бедик эргелде черлеринде олар чүү кылып, бугуру турары? Оларын ажыкты чү? Олар дээрге, колдуула 30 хар чедир намызг аныктар дээр-ин анализ көргүсөт. Шип-челек кылган министр-стволарда олар 31,8 хуу болуп турар. Социологтарын бола-мын бугуар адыр, олар үе-түлө министрстволарга та-нык-көрүш, төрө-диргүл аайы-биле ажаллап кирген бо-луп турар. Ол дээрге — бю-рократизм системиз чаа 1-терин каттыкты кирер оорук-тарынын бирөөн-дир. Ол күштер — анык, мичалзажок перспектива чок кижилер-дыр. Олар боттарынын ажалына доран-на хөм чок болуп, со-нуургалды ооксукуп турар. Олар башкыры билбес болгаш башкаар дөң-дөң чок. Минис-терстволар ажаллаачыларын үштүк бир кези оларын ажал боттарынын амдыра-лыгын эрге-ажыгыг дүшөй турарын ажал-биле чугаа-лашкан. Ажык биле ажал-биле солугуру күзүп турар. Ынчалзажок өскө ажал чок. Ычанга олар эргелеп ала-радыга ажаллаар апарган.

Л. ПОНОМАРЕВ, төгү эртеринин доктору, В. ШИНКАРЕНКО, филология эртеринин кандидаты. (Улаңчыгы).

КҮҮСЕДИРИ—КОЛ НЕГЕЛДЕ

Улус депутаттарынын район Советинин күсүлүк комитети

район Советинин XX чы-жылдан бээр бо чылдын эрт-кен айларында районун со-циал-экономиктиг хөгжүл-гезин планарын күсүлгези-не, эде тургустуушкунуң ниинтеликкиске алуштур улус ажал-агынын адыр бугу-дүгө эргелеп башкарылган экономиктиг аргаларын шип-челектерин, демократизм-ны калбартырыче утланга ажаллаар чорудуп турар.

Райкүсүмүк боттарыны уаурткан 40 шиптир. Тыва АССР-ин Дээди Советинин Президиумун болгаш Тыва АССР-ин Министрлер Чөвүлелини 52 доктаамы кон-трольда туруп турар. Эрни, Сарыг-Будун көдө Совет-терин даргаларын, албан-чыларын, организацио-наларын, бугурулгелерин 16 уауртукчулуп хулаң алган доктаамалын, шиптирлер-нин күсүлгези турарын ду-гайында информацияларын диктеп чугаалашкан.

Район Советинин депутат-тары хойжурал О. С. Нам-дал, М. Д. Учураал, З. Х. Чалыраал олар боттарыны депутат хулаңгезин күсүл-гезинге болгаш оонашкан ажал-дыг үлгүлелерин чөвүл-гези, төрүр чүс хойга оонаш-тыр 93—102 хураганым кам-галал алганар.

Район Советинин казык кылган, спорт болгаш со-циал хандырыла талазы-биле доктаамал комиссия (дар-гыз А. К. Элсид), улус өрө-дөңгө болгаш култур та-лазы-биле доктаамал комис-сия (даргыз Б. Л. Самбуу) комиссияга дыкнаан айты-рыларын талазы-биле күс-үлгезилеринге сүмелерин чо-рудул, оларын күсүлгезин алып турар. Советтерин ажалыга ажал-чарлыг чо-рукту боттадылары-биле бо чылда сессияларга чугаа-лаж хуш айтырлыгын док-таамал комиссияларын ху-раалдарына сайгарып көрүп турар апарган.

Райкүсүмүк аппараты ийи айда бир катта комис-сия үнүшкүлери кылып, көдө Советтерин организас-малыг ажалын кылып, оларын ажалыга практи-онд дууларын чедирип турар. Тес-Хем, Эрни районна-рын район болгаш көдө Со-веттерин доктаамал комис-сиялар даргаларын соци-ал эртеринге ажыктыг бол-гаш солуду болган.

Ынчыл-даа болза, сессия-лар, күсүмүнар хураалдарын белектер эртерип, оон ажык-чарлыг чоруу боттадырып турарыга чөптөстөр хей. Оон ителдизин, шиптирлерин чонга, коллективтерге тапшы-рып, оларын арга-сүмезин кызымак бугурулгези

өөренип көрбөй турар. Ылаң-гыя Эрни көдө Совети сес-сия, күсүмүк хураалдарын, харым-даа чамдык таары-галарда планда көдүргөн ала-айтырлыг чугаалашкан хан-дыкышкыныг бугуруу турган таварыгалар бар.

Депутат негелдерин көдө Советтер эвэш практикалар турар. Сөөктү чымытан бээр район Советинин сессия-ларына 6 депутат негелдерин кирген. Ленин, «Мөрөн» сов-хозтарга сүт кыжынын тургу-зуларын негез. Мөрөнс күс-сетинге, «Чаз орук» совхоз-тун Култура бажыныга ка-питал септелген кылырты-гези. Ол негелде ам-даа шиптирелестинмес. Совхоз-тар төртөөндө чаа туттунуп турар каарталдарга электри-шугурун баш бурганга кир-рер негелдер озаалап күс-сетинип турар.

Совхозтарда ажал-агы ар-гыз-биле тууду турар тууду-лары бо чылдын улуг хожу-дашыкыныг туттунуп, бирги чартык чылда чыгыш-аа ту-дугу күрүнө комиссияныг дугаалаан.

Район баштаар чери чонун өңүр орап негелдеринин хан-дыр чугула хереталдыг ба-раларынын сөөртүлгезин че-дир организастаай турарын-ды планга ажаллаар чедир күсүлгезинип турар. Язы-бүрү пестер, мебел, электри баарыларын фон-дузу чедир сөөртүп албайн. Район шиптиде бугуруу турар продукцияны сүттү, сме-тананы чонга сазарын кончуп багай организастап турар. Колбаса, пегин ажиткан,

